

Johann Wolfgang
von Goethe

Utrpení mladého
Werthera

Utrpení mladého Werthera

Všechna práva vyhrazena.

*Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Oskar Reindl – dědicové c/o Dilia, 1954

Cover © Daniel Pocar, 2025

© DOBROVSKÝ s.r.o., 2025

ISBN 978-80-277-5524-0 (pdf)

Johann Wolfgang
Goethe

Utrpení mladého
Werthera

$\frac{1}{4}$
00

JOHANN WOLFGANG GOETHE

(1749-1832)

Největší německý básník a jeden z čelných představitelů světové kultury. Pocházel z patricijské rodiny, vystudoval práva a vstoupil potom do služeb u vévody Karla Augusta ve Výmaru, kde žil — s výjimkou četných cest a pobytů v lázních — až do své smrti. Již v mládí se postavil do předních řad boje mladé buržoazie za obrodu německého života, bouřil proti feudálnímu útlaku a společenské nesvobodě a po obsáhlém studiu antiky a přírodních věd dospěl k víře v sociálně spravedlivější budoucnost lidstva. Jeho dílo je velikým protestem proti společenským poměrům, které člověka omezují v plném rozmachu tvůrčích možností. Vrcholí světoznámým dramatem *Faust* (I díl 1806, II. díl 1832), v němž tradiční lidový příběh o doktoru Faustovi a jeho smlouvě s ďáblem je rozveden v mohutné symbolické drama o boji člověka za svobodu a právo vybudovat si svými schopnostmi a prací vlastní svět. Z ostatní Goethovy tvorby jsou, kromě četných básní, nejznámější dramata *Götz von Berlichingen* (1773) a *Egmont* (1787), romány *Utrpení mladého Werthera* (Leiden des Jungen Werthers, 1774), *Spříznění volbou* (Die Wahlverwandschaften, 1809) a autobiografické dílo *Báseň a pravda* (Dichtung und Wahrheit, 4 díly, 1811-1831).

GOETHŮV WERTHER

Románem Utrpení mladého Werthera slavila první světové vítězství německá literatura druhé poloviny 18. století, vstupující tehdy do své klasické epochy. Pěťadvacetiletý básník Johann Wolfgang Goethe vytvořil svým Wertherem dílo, jež se v několika letech po německém vydání (1774) rozlétlo po celé Evropě a vzbudilo bouřlivý ohlas. Byl to dojem a ohlas neobyčejně složitý, tak jak je složitý a mnohovýznamný sám Goethův literární produkt. V románu o Wertherovi se pojí v nedělitelný celek nejvášnivější, nejsoukromější prožitky s obrovským objektivním společenským smyslem. Obě tyto složky byly stejně výrazně typické pro dobu, v níž dílo vzniklo, a navzájem spolu úzce souvisí. Je úkolem naší předmluvy tento „wertherovský“ obsah blíže osvětlit a usnadnit čtenáři pochopení uměleckého díla, našemu dnešnímu čtení bezprostředně již dosti odlehlého, a proto nezbytně vyžadujícího historický výklad.

Napřed tedy několik slov o jeho autorovi a době, kterou román zrcadlí. Johann Wolfgang Goethe, největší básník německého národa a jeden z předních tvůrců novodobé světové kultury vůbec, se narodil r. 1749 ve Frankfurtu nad Mohanem v jihozápadním Německu. Pocházel z vážené patricijské rodiny; jeho otec byl advokátem, dědeček z matčiny strany frankfurtským starostou. Ale rod byl lidového venkovského původu, děd z otcovy strany přišel do Frankfurtu jako krejčovský tovaryš, praděd byl vesnický kovář

z Duryňska. Hned doma se Goethovi dostalo důkladného vzdělání, již v dětství se naučil několika cizím jazykům. Záhy se u něho projevovalo nadání nejen spisovatelské, ale i malířské — měl neobyčejný dar plastické obrazotvornosti. V šestnácti letech odešel Goethe studovat práva napřed na univerzitu v Lipsku a poté ve Štrasburku, kde r. 1771 dosáhl titulu licenciáta práv. Několik málo let potom provozoval právnickou praxi v rodném městě, u říšské soudní komory ve Wetzlaru, a nato opět ve Frankfurtu. Na první pohled vypadá tento raný Goethův „vnější“ životopis jako poklidné osudy průměrného měšťáka. O to výbušnější a dramatictější však byl jeho životopis vnitřní. Na sklonku let, o nichž jsme právě hovořili (t.j. před polovinou sedmdesátých let osmnáctého století), měl již Goethe za sebou geniální rozlet bouřlivácké básnické dráhy, která ho postavila v čelo růstu celé německé literatury, t.j. v hlubším smyslu v čelo veřejného společensky třídního zápasu mladé buržoazie, který se v zaostalých německých poměrech odehrával převážně v kulturní oblasti.

Věk Goethovy mladosti je co do vládnoucího duchovního proudu věkem osvícenským, to znamená — řečeno v evropském měřítku — věkem postupného nazrávání buržoazní revoluce, přičemž hořlaviny vzpoury proti ustrnujícímu feudálnímu světu se projevovaly zprvu především rozvíjením sil útočného rozumu a podvracením přežitých institucí a ideologií rozumovou kritikou. V tomto směru vyniklo zejména osvícenské myšlení francouzských mluvčích mladé, kupředu se deroucí třídy (Voltaire, Diderot a tzv. encyklopedisté). Velikým a částečně už přesahujícím spisovatelem tohoto „rozumového“ stadia osvícenství byl v Německu Gotthold Ephraim Lessing, o pětadvacet let starší než Goethe; Lessing položil pevný základ celé německé kultuře klasického věku a Goethe se cítil jeho vděčným žákem a pokračovatelem.

Avšak každý velký společensko-dějinný převrat je zároveň zápasem o zrod nového člověka, a to celého, celistvé „omlazeného“

člověka s všestranně rozvinutým „novým“ charakterem. I osvícenství, emancipační hnutí vzdmáhající se buržoazie, bylo třeba, jak narůstal její revoluční elán, duchovně „docelit“ ještě rozvinutím vášní a citových stránek člověka. Mohutným předkem, který vyjádřil touhu i po této citové emancipaci, byl už švýcarský Francouz Jean Jacques Rousseau, obhájce práv člověka na citové vyžití, chvalořečník prostého přírodního života a harmonické neporušenosti lidové duše. Mezi „rozumovým“ a „citovým“ osvícenstvím zůstala však v průbojně živelnosti Rousseauově rozporná trhlina; Rousseau, který vyšel z drobného měšťanstva, nenáviděl vyšší formy civilizace a vášnivě je popíral. O jakési povrchní smíření tohoto rozporu se pokusil jen anglický měšťanský sentimentalismus, který pronikl i do Evropy, zejména dílem idylického romanopisce Richardsona. Oba proudy osvícenství slil však na vyšším stupni v jednotu právě až svěží umělecký génius Goethův.

Stalo se tak v úchvatné jeho umělecké tvorbě, překypující jako by pozdně v Německu rozpuklými štávy jinde v Evropě dávno již minulé epochy životně radostné renesance. V milostných básních např. strhl Goethe do omládlého slova německého spisovného jazyka, který teprve on definitivně stmelil a dotvořil, celý proud nového odvážného, ba hrdinského vidění skutečnosti. „Všudypřítomná láska,“ básnil mladý Goethe ve verších Poutníkovy písně jitřní, „prošlehuješ mnou! Nastavuješ povětrím čelo, všem nebezpečím hrud! V srdce mé, časně vadnoucí, vlilas dvojité žití: z života radost a odvahu žít!“ Avšak humanistická radost a odvaha Goethova nabývala i konkrétnějších, daleko vzdornějších forem a troufala si až v základech otrásat zrezivělým skladem ztuhlých názorů na svět a společnost. Z Goethovy poezie se např. zvedá obrovitý přízrak starobylého antického lidového mýthu o Prométheovi, praotci lidské tvořivosti, jenž spoléhaje se ve všem jen na sebe sama, vyrval se ze závislosti na bozích a ve vědomí své síly je odhodlán jim vzdorovat a vybudovat si práci svých rukou

vlastní svět. A Goethe je puzen hledat takové „Prométhey“ i v dějinách svého národa, a i zde mu jde o to, zhnít burcuující postavy tradičně lidové, masové ozvučnosti. Tak si tehdy objevil v německé lidové pověsti 16. století o doktoru Faustovi a jeho spolku s ďáblem námět pro své životní nesmrtelné dílo; v těchto prvních letech vznikl ovšem jen výbušný fragment faustovské látky, v němž se rysuje typ individualistického vzpůrce, „svěpomocníka na svůj vrub v anarchické době“, jak zní o tom vlastní Goethův výrok. Nedostatek společenské základny, a dodejme: i nedostatek uvědomělé revolučně-třídní ideologie u samého Goetha stáčí právě básníkův mohutný rozmach individualistickým směrem, jak se to projevilo zejména v dokončeném dramatu o Goetzovi z Berliching, druhém takovém „svěpomocníku na svůj vrub v anarchické době“, rytíři z německé selské války 16. století, který byl objektivně historicky vlastně postavou už tehdy reakční.

Nahromaděné neřešitelné rozpory mezi individuem a společností a pocit zoufalé bezvýchodnosti z nich vyplývající však náhle způsobují, že vzedmutá a stále výše se vzpínající vlna Goethova titánského rozletu se tříští a rozpadá v tragédii individua, které se octlo v příliš „předsunuté pozici“ a tone v stojatých vodách specifických německých poměrů, pro něž měli ještě o řadu desetiletí později Marx a Engels jen trpké slovo „německá bída“. A obraz, který z tohoto tragického prožívání vyrostl, sahá ještě hlouběji; vyjevuje jakoby bleskem nejen skutečnou „německou“ historickou situaci, ale stává se první velkou světovou obžalobou i narůstajícího buržoazního pořádku, který nemůže rozřešit problémy svobodného rozvoje člověka. Tou tragédií „časné vadnoucího srdce“, omřížovaného společností, tou první evropskou tragédií talentovaného „zbytečného člověka“, kterého udusí svět, do něhož se narodil, je právě Goethův román Utrpení mladého Werthera.

Je málo literárních děl, která by měla tak procítěný a bezprostřední zrod z osobních zážitků svého autora, jak je má Goethův

Werther. Snad právě tou vášnivě zpovědní upřímností se mladému básníku zdařilo naplnit srdce a vědomí svého hrdiny tak živelně horkým tepem celé doby a vytvořit z nejintimnější tragédie jedinice zároveň tragédii monumentálně typickou, tragédii člověka, který se rozbíjí o tisíce skrytých hran a rozporů v společenském řádu a tím je nemilosrdně a s nakažlivým protestem obnažuje.

Je nutno totiž říci, že téměř všechno, co tvoří dějovou osu Wertherova příběhu (ovšem až na „domyšlený“ jen tragický závěr), mladý Goethe sám prožil, ba jako by opsal z vlastního života. Když byl na právnické praxi ve Wetzlaru, seznámil se tu s mladou dívkou Charlottou (Lottou) Buffovou, která ho vřele upoutala líbeznou harmonií svého zjevu i své povahy. Teprve později se dověděl, že je zasnoubena s jiným mužem, jeho starším kolegou v povolání J. J. Kestnerem (v románě: Albert). Celá první část románu je zkomponována z Goethových skutečných dopisů a deníkových záznamů, jimiž zachycoval rozvíjející se a zauzlující svůj vztah k přítelově nevěstě. Věrně odpovídá životní pravdě i to, že se posléze — jako Werther — vytrhl z těžké citové krize jen útekem, ovšem domů, do Frankfurtu, ne jako jeho hrdina vstupem do diplomatických služeb, které Wertherovi způsobily tak významné konflikty s feudální společností, jak to čteme v románě. Ve Frankfurtu uzrál celý umělecký obraz — po zprávě o sebevraždě jiného Goethova wetzlarského známého, Jerusalema (jejíž motivy byly ovšem jiné), dostala látka rozhodný impuls k tragickému spádu, a v řadě dopisů a dramaticky vzrušených „reportážních“ záznamů, nadepsaných Vydavatel čtenáři, načrtl básník vyvrcholení smrtící krize svého hrdiny, který se zastřelil.

Dopisová forma, oblíbený vyjadřovací styl doby, vypěstovaný právě Rousseauem a Richardsonem, hodí se přiléhavě k tomu, co chtěl Goethe vyjádřit: nejen subjektivní stavy svého hrdiny, ale i bolavě vášnivě vyrovnávání s celým světem kolem sebe. Adresát Wertherových dopisů, Vilém, je jakýmsi zosobněným svědomím

doby, jemuž se Werther svěruje se svými radostmi i svým hořem. Goethe sám vyznal, jak vznikla definitivní stylizace dopisů : aby prý dosáhl co nejdramatičtějšího jejich odstínění a bohaté dojmové pestrosti jejich obsahu, vybavoval si svou obrazotvorností různé známé lidi, a když je „viděl“ sedět před sebou v pokoji, vedl s nimi podle jejich charakteru imaginární rozhovory, jež zapisoval. I tato podrobnost výrazně vyvrací, že by byl román nějakou „únikovou“ zповědí vypjatě romantického jedinice. Goethe byl ve všem všudy člověk; společenský jeho román byl prožit mezi lidmi, zrcadlí realisticky život lidí, je soudem nad lidmi, soudem nad společností.

Goethe zde vymodelovává a distancuje od sebe velmi jasně tři společenské vrstvy: měšťáky, feudály a lid. První dvě vrstvy ho odpuzují — vytvářejí „mříže“, o něž se jeho hrdina rozbíjí: šosáci střízliví maloměšťáci (jejich prototypem je Albert) vysušují život, podtínají každý jeho volný vznět, jsou to lidé šedé „chlebařské“ praktičnosti, kteří život jen zmalicherňují a zpitvořují; nejsou a nebudou schopni ho zbavit stejně bezbarvých nafoukaných loutek, byrokratů-feudálů, kteří život tísní „shora“ stavovským nadpráviím a směšnými pojmy své „aristokratické cti“. Proti těmto dvěma „zkamenělým“ třídám, tak typickým pro tehdejší sklad německé společnosti, obrací se už na prvních stránkách románu Wertherovy věty: „Pozoruj-li hráze, do nichž jsou uzavřeny činnorodé i zpytavé síly člověka, vidím-li, jak veškerá snaha směřuje jediné k tomu, aby byly ukojeny nezbytné potřeby, jež nemají zase jiný účel než prodloužit náš bídný život, a uvědomím-li si, že veškeré uspokojení v leckterém tom snažení není nic jiného než snívá rezignace, ježto si na stěny vězení, do něhož jsme uzavřeni, malujeme pestré postavy a jasné vyhlídky — tu se mi, drahý Viléme, svírá hrdlo a jazyk dřevění. I vracím se do sebe a nalézám celý svět! Zase však více v předtuše a temné touze než v jasné představě a živoucí síle.“

Poslední věty citovaného výroku ukazují naopak k těm, mezi nimiž Wertherovo srdce bilo nejvřeji a mezi nimiž, byť „spíše v nejasné předtuše a temné touze“, shledával nejvíce štěstí: k lidu. Je záhodno si všimnout, že Goethův román má nejsytější a nejpozitivnější tóny v lidových notách svého scénáře. Mezi lidem je Werther nejceleji a nejpřirozeněji člověkem. Sama Lotte je svou harmonicky dělnou a nesobeckou líbezností, se svými jistotami prostého, pevně na zemi tkvějícího jsoucna (zejména v první části románu) vtělený obraz lidu. Románem se sympaticky mihne řada lidových postav a nejčastěji jsou to děti, mezi nimiž Werther okřívá. S živlem lidu souzní Wertherovi také příroda a jeho básnické lásky, Homér a Ossian, jimiž se opájí. A nepřehlédněme nejdramatičtější snad místa románu těsně před Wertherovou sebevraždou: jak našeho hrdinu hluboce rozruší stíhání čeledína, který zabil svého soka v lásce (jakoby obrácený protějšek osudu Wertherova). Nepřehlédněme, jak se Werther marně snaží ho hájit, nenalézaje dosti přesvědčivých slov o tom, že si ten mladý člověk z lidu nezaslouží trestu: neboť svrhl činem balvan ze svého srdce. A jak si Werther po marném zápolení se „spravedlností“ zaznamenává na lístek: „Není možno tě zachránit, nešťastníče! Vidím jasně, že nás není možno zachránit!“ — a pak píše Vilémovi o oné náhlé prudké povodni v jeho milém údolí a končí: „... i tonul jsem ve slastné touze, aby mé strasti a útrapy burácely tam dole a valily se do dálav ve vzdmutých vodách... Ó, Viléme, jak rád bych byl obětoval celé své lidství, kdybych byl mohl s oním vichrem trhat mračna a zvedat vlny. Och!, a nedostane se snad jednou uvězněnému této rozkoše?“ To je nejdrásavější a prorocky nejtušivější výkřik Wertherův — v mrtvém Německu, jehož okovy haraší nejen na údech zoufalého hrdiny, ale i na údech lidu. Zřejmě je to právě pro toto Německo, proč se Werther zabíjí. Neboť na poslední stránce, líčící úsečně Wertherovu smrt, stojí: „... na psacím stojanu ležela rozevřena Emilia Galotti“ — t.j. nedávno dopsané slavné

Lessingovo protityranské drama, jež se však také marně snažilo otrást týmiž mrtvě stojatými vodami. Smrt jako protest — to je smysl Goethova románu.

Závěrem připojme ještě několik slov o soudobém ohlasu románu a o vlastních Goethových projevech k produktu jeho mladistvého genia. Účin díla na německé čtenáře byl netušený: mladé lidi zachvacovala epidemie sebevražd, román se stal blouznivou módou, mládež se začala i oblékat jako Werther; ještě dnes se modrému fraku říká „wertherovský frak“. Goetha se nepříjemně dotklo podivné chápání jeho díla a pokoušel se správně je usměrnit varováním:

*Ty proň lkáš, ty na drahém chceš hrobě
smýt tu jeho pověst potupnou —?
Jeho duch — jen poslyš! — velí tobě:
„Ty buď muž a nejdi cestou mou!“*

Dobře naopak vycítili, kam věje vítr v Goethově Wertherovi, soudobí reakcionáři. Kožený pastor Goeze, známý svými polemikami proti Lessingovi, napsal, že knihy jako Werther jsou matkami Ravaillaca (vrah Jindřicha IV.) a Damiense (atentátník na Ludvíka XV.). Kuriozní zálibu pro Werthera měl Napoleon Bonaparte, jeden z největších obdivovatelů Goethova románu; měl prý tuto knihu s sebou i při tažení do Egypta. Když se později osobně setkal s Goethem, vyjádřil se o Wertherovi nadmíru lichotivě; káral jen to, že do tak hluboké tragédie lásky básník neměl vkládat společenské konflikty, což jednou starý Goethe vtipně komentoval, že prý sice Napoleon četl Werthera velmi pozorně, ale tak, jako kriminální soudce studuje svá akta. J. P. Eckermann vypráví ve své slavné knize Hovory s Goethem, jak osmdesátiletý básník zpražil jistého anglického biskupa, lorda Bristola, který ho navštívil ve Výmaru a zaútočil na Goetha, že prý svým Wertherem

učinil tolik lidí nešťastnými a že je to zcela nemorální, zavrženíhodná kniha. Goethe vyčetl udivenému lordovi pádné levity o zcela jiných spouštích, které tropí na světě vládoucí třídy, králové a církve, a řekl o svém Wertherovi, že to byl „dobrý malý zbrojný čin“, který prokázal podle jeho mínění lidstvu opravdovou službu a zaslouží si jeho vděčnost. Historické zhodnocení dává Goethovým slovům za pravdu.

Jaroslav Janů

UTRPENÍ MLADÉHO WERTHERA

Vše, co jsem mohl zjistit o příběhu nebohého Werthera, jsem pečlivě sebral a zaznamenal na těchto stránkách, neboť vím, že mi budete za to vděční. Jeho duch a povaha vzbudí ve vás obdiv i lásku a jeho osud pohne vás k slzám.

A ty, dobrá duše, jež pociťuješ stejnou tíseň jako on, čerpej útěchu z jeho utrpení a učiň tuto knížku svým přítelem, nemůžeš-li — ať už řízením osudu nebo vlastní vinou — nalézt někoho bližšího.

KNIHA PRVNÍ

4. května 1771

Jak jsem rád, že jsem odešel! Nejdražší příteli, co je srdce člověka! Opustit Tebe, k němuž chovám takovou náklonnost, s nímž jsem byl tak nerozlučně spjat, a být přesto rád a spokojen! Víím, že mi to odpustíš. Což nebyly ostatní mé známosti a styky voleny osudem právě proto, aby sužovaly srdce, jako je mé? Ubohá Leonora! A přece jsem byl nevinný. Což jsem mohl za to, že v její nešťastném srdci vzklíčila vášně, zatímco já nalézal potěšení v osobitém kouzlu její sestry? A přec — jsem úplně bez viny? Nepodporoval jsem snad její city? Nekochal jsem se sám nejprostšími projevy její přirozenosti, které nás tak často rozesmály, ač nebylo na nich vlastně pranic k smíchu? Což jsem se — Ó, co je člověk, že smí sám nad sebou bédovat! Polepším se, milý příteli, slibuji Ti, že se polepším, nechci už, jak jsem dosud činíval, přemítat trochu toho soužení, kterým nás osud častuje; chci užívat přítomnosti, a co minulo, budiž pro mne minulostí. Máš věru pravdu, drahý, mezi lidmi bylo by méně bolestí, kdyby neožívali s obrazotvorností tak horlivou vzpomínky na minulé zlo — sám Bůh ví, proč jsou takoví! —, ale spíše snášeli lhostejnou přítomnost.

Buď tak laskav a řekni mé matce, že její záležitost vyřídím co nejlépe a že jí co nevidět podám zprávu. Mluvil jsem s tetou a neshledal ji zdaleka tak zlou, jakou ji u nás doma dělají. Je to veselá, rázná paní zlatého srdce. Vyložil jsem jí matčinu

stížnost, že nám byl zadržén dědický podíl. Uvedla mi své důvody, příčiny a podmínky, za kterých by byla ochotna vydat vše, ba ještě více, než žádáme. Ale nechme toho, nebudu se o tom teď rozepisovat; vyřídí jen matce, že je vše na nejlepším cestě. A při této bezvýznamné věci jsem, drahý příteli, znovu zjistil, že nedorozumění a liknavost natropí ve světě snad více omylů než úskok a zlý úmysl, které se ostatně vyskytují mnohem řidčeji.

Vcelku se mi zde daří docela dobře. Samota je v této rajské krajině mému srdci vzácným balzámem a tato roční doba mládí zahřívá vši silou mé tak často rozechvělé srdce. Každý strom, každý kež je účinnou kyticí květů a člověk by se chtěl věru proměnit v chrousta, aby mohl poletovati v záplavě vůní a nalézat v ní veškeru svou potravu.

Městečko samo je nevládné, ale zato jeho okolí oplývá nevýslovnými přírodními krásami. To přimělo dnes už zesnulého hraběte z M..., aby založil zahradu na jednom z pahorků, které se kupí vedle sebe v půvabné rozmanitosti, vytvářejíce nejrozkošnější údolí. Zahrada je prostá a hned, jak do ní vkročíš, vycítíš, že to není práce odborně školeného zahradníka, ale dílo citlivého srdce, které se zde chtělo obírat samo sebou. Už nejednu slzu jsem uronil za zesnulého v zanedbané besídce, jež bývala jeho zamilovaným místem a v níž jsem i já našel zalíbení. Co nevidět budu pánem zahrady; zahradník si mě za těch několik dní oblíbil a myslím, že se nepotáže se špatnou.

10. května

Celé mé duše se zmocnilo jakési podivuhodné veselí, podobné sladkým jarním jitřům, které vychutnávám z plna srdce. Jsem sám a raduji se ze života v této krajině, která je jakoby stvořena pro takové duše, jako je má. Jsem, nejmilejší, tak šťasten, tak

pohroužen ve vědomí poklidného života, že to je až na újmu mého umění. Nedokázal bych teď nakreslit ani jedinou čáru, a přec jsem nebyl nikdy větším malířem než v těchto chvílích. Když kolem mne stoupají mlhy z údolí a slunce spočívá na vrcholcích neproniknutelné temnoty mého lesa a jen ojedinělé paprsky se vkrádají do nitra svatyně, tu uléhám do vysoké trávy u prudce spadajícího potoka a očima u země vnímám na tisíce různých travin, cítím téměř u svého srdce všechno to hemžení malého světa mezi stébly, ty nescíslné, nevyzpytatelné červíky a mušky, cítím přítomnost Všemohoucího, jenž nás stvořil k obrazu svému, dech Všemilujícího, který nás ve věčné slasti povznáší a zachovává — příteli, když se pak kolem mých očí rozhostí soumrak a všechnen okolní svět i nebe spočinou v mé duši jako obraz milenky — tu se často roztoužím a říkám si: „Ach, kéž bys to dovedl znovu vyjádřit, kéž bys dokázal vdechnouti na papír, co v tobě tak mocně, tak vřele žije, aby se to stalo zrcadlem tvé duše, jako je duše tvá zrcadlo věčného Boha!“ Příteli — ale já tím hynu, podléhám velebné mohutnosti těchto jevů.

12. května

Nevím, obletují-li tuto krajinu šalební duchové nebo je-li v mém nitru vroucí božská obrazotvornost, která mi vše kolem mění v učiněný ráj. Hned na okraji města je studánka, studánka, k níž jsem poután jako Meluzina se svými sestrami. — Se-stoupíš po mírném svahu a octneš se před klenutím, od něhož vede asi dvacet schodů dolů, kdež prýští z mramorového skaliska křišťálová voda. Nízká zídka, lemující studánku, vysoké stromy, uzavírající prostranství kolem dokola, a chlad, to vše má do sebe cosi přitažlivého i děsivého. Nemine dne, abych zde neproseděl alespoň hodinku. Z města přicházejí děvčata

a váží vodu, což je vpravdě nejprostší a přitom nejužitečnější práce, kterou vykonávaly kdysi samy dcery královské. Když tu tak sedím, přenáším se v myšlenkách do biblických dob, zřím patriarchy, jak se u studny seznamují a jak si namlouvají, jak se kolem pramenů studánek vznášejí dobrotiví duchové. Ó, jistě se jakživ neosvěžil chladem studánky po namáhavé cestě za parného dne, kdo není s to totéž procítit.

13. května

Tážeš se, máš-li za mnou poslat mé knihy? — Drahý příteli, pro smilování boží Tě prosím, dej mi od nich svatý pokoj! Nechci být už usměřován, pobádán, podněcován, vždyť mé srdce vše dost samo sebou. Je mi třeba ukolébavky, které se mně dostává hojnou měrou v mém Homérovi. Jak často konejším svou vzkypělou krev; neboť neviděl jsi nic náladovějšího a vrtkavějšího nad mé srdce. Příteli, je to třeba říkat Tobě, jenž jsi nejednou těžce nesl, jak přecházím ze žalu do nekázně a ze sladké zádumčivosti do zhoubné náruživosti? Však také své srdéčko opatruji jako nemocné děcko; jsem mu ve všem po vůli. Ale o tom nikomu ani slova; jsou mnozí, kdož by mi to měli za zlé.

15. května

Zdejší drobní a prostí lidé už mne znají a mají rádi, zvláště však děti. A jsem opět o smutnou zkušenost bohatší. Když jsem se k nim zprvu přidružil a vyptával se jich přátelsky na to nebo ono, mnozí z nich se domnívali, že si tropím jen blázný, i odbyli mne dosti hrubě. To mne však neodradilo, jen jsem velmi živě cítil, čeho jsem si už nejednou všiml, že lidé takřečené lepší třídy budou vždy zachovávat chladný odstup od prostého lidu, jako by se báli, že pozбудou vážnosti, sleví-li ze své

povýšenosti; a nadto je věru dost větroplachů a škodolibých šprýmařů, kteří předstírají blahosklonnost jen proto, aby dali prostému lidu tím více pocítit svou neomalenost.

Vím dobře, že si nejsme a že si ani nemůžeme být všichni rovni; domnívám se však, že člověk, který pokládá za nutné stranit se takzvané luzy, aby nepozbyl důstojnosti, zasluhuje stejnou výtku jako zbabělec, který se skrývá před nepřítelem ze strachu, že mu podlehne.

Když jsem přišel nedávno ke studni, zastihl jsem tam mladou služebnou, která postavila džbán s vodou na poslední schod a rozhlížela se, nepřijde-li děvče, které by jí pomohlo zdvihnout nádobu na hlavu. Sestoupil jsem k ní a zadíval se na ni. „Dovolí, panenko, abych jí pomohl?“ zeptal jsem se. Zčervenala jako pivoňka. „Ne, děkuji, pane!“ odvětila. — „Jen se neupejpala.“ — Urovnala si podložku na hlavě, i pomohl jsem jí. Poděkovala a už stoupala po schodech.

17. května

Seznámil jsem se s nejrozmanitějšími lidmi, ale vhodnou společnost jsem dosud nenalezl. Nevím, co lidi ke mně tolik přitahuje; mnozí mě mají opravdu rádi a věší se na mne, a tu je mi vždy líto, jdeme-li společnou cestou jen chvíli. Na Tvou otázku, jací jsou zdejší lidé, odpovídám: jako všude jinde! Pokolení lidské jest zpropadeně nudná společnost. Velká většina jich stráví valnou část života prací, aby vydělali na živobytí, a troška volnosti, která jim zbývá, nahání jim tolik strachu, že se snaží, seč jsou, aby se jí zhostili. Ach, osude lidský!

Ale zdejší lidé jsou opravdu dobří! Jestliže si někdy popustím uzdu a užívám s nimi občas radostí, jež jsou člověku ještě dopřány, jako je upřímný, srdečný kus pohovoru u slušně obsazeného stolu, vhodně uspořádaná vyjížďka nebo tanec

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy ***Utrpení mladého Werthera***.
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.